

Z wycieczki w dziedzinę rządowej gospodarki w lasach Królestwa Polskiego.

Departament leśny w Petersburgu, będący najwyższą pod względem hierarchicznym władzą centralną rosyjskiej państwowej administracji leśnej, zdaje w ogłoszonej niedawno drukiem pracy pod tytułem: „Otczot po liesnomu uprawieniu za 1905 god“ (St. Petersburg 1907 r.) sprawę z zarządu nad lasami państwowymi w Rosji za 1905. r.

Sprawozdanie to składa się z obszernego tomu, obejmującego 437 stronic druku i zawiera zsumowanie wszystkich najważniejszych pod względem leśno gospodarczym, a opartych na powadze oficjalnych wykazów statystycznych wiadomości, dotyczących obszaru lasów rządowych w państwie rosyjskim, organizacji ich zarządu, tudzież wysokości produkcji rocznej i osiąganego z niej dochodu pieniężnego.

Z tego najświeższego, obfitującego w bogatą treść sprawozdania postaramy się podać czytelnikom »Sylwana« możliwie najtreściwiej niektóre interesujące szczegóły, dotyczące lasów rządowych i prywatnych w Królestwie Polskiem.

Według powyższego urzędowego rocznika statystycznego ogólna powierzchnia lasów, zostających w posiadaniu i administracyi państwa, lub też pod nadzorem tegoż tak się przedstawiała na początku 1906. r. w poszczególnych guberniach Królestwa Polskiego w dziesięcinach*)¹⁾:

Z tabeli powyższej widzimy, że według stanu posiadania w dniu 1/14 stycznia 1906. r. było w Królestwie Polskiem lasów rządowych i od rządu zależnych 782.099 dziesięcin, czyli 854.443 ha. Powierzchnia podług klasyfikacji przyjętej przez statystyczny wydział departamentu leśnego rozpada się na następujące kategorie:

I. Lasy rządowe, dawniej koronne i narodowe, będące w bezpośrednim posiadaniu i użytkowaniu rządu. Najwięcej lasów rządowych spotykamy w gub. Suwalskiej, minimum zaś w Siedleckiej, Płockiej i Kaliskiej.

II Lasy sporne, nad którymi rządowe władze leśne utrzymują dozór, aby skarb państwa po rozstrzygnięciu sporu nie był narażony na straty z powodu ich wycięcia lub zniszczenia.

III. Podciągnięte pod nadzór rządu lasy skonfiskowane, oraz dóbr pojezuickich i funduszków edukacyjnych.

IV. Zostające pod czasowym zawiadywaniem państwowej administracyi leśnej lasy obciążone pożyczką b. Banku polskiego lub też lasy poduchowne sprzedane na raty.

Lasy emfiteutyczne posiada powiat Włodowski gub. Siedleckiej i pow. Grójecki gub. Warszawskiej.

VI. Lasy majorackie, będące w użytkowaniu prywatnem, lecz administrowane, lub nadzorowane przez państwowe władze

*) Jedna dziesięcina = 1.09250 hektara = 1.95133 morgom nowopolskim.

1) Patrz oddzielnie wklejona tabelka.

Wyszczególnienie guberni	Ogólna powierzchnia lasów administrowanych, lub nadzorowanych przez rządowe władze leśne		W t e m b y ł o:		Rozkład obszaru gruntów leśnych na poszczególne kategorie własności i przeznaczenia																				
			powierzchni produkującej drewno		lasów urządzonych		I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		IX.		
	we wszystkich obrębach	w obrębach I-ej kategorii	k a t e g o r y a				k a t e g o r y a		k a t e g o r y a		k a t e g o r y a		k a t e g o r y a		k a t e g o r y a		k a t e g o r y a		k a t e g o r y a		k a t e g o r y a				
	Ilość obrębów	Dziesięcin	d z i e s i ę c i n		Ilość obrębów	dziesięcin	Ilość leśnictw	Ilość obrębów	dziesięcin	Ilość obrębów	dziesięcin	Ilość obrębów	dziesięcin	Ilość obrębów	dziesięcin	Ilość obrębów	dziesięcin	Ilość obrębów	dziesięcin	Ilość obrębów	dziesięcin	Ilość obrębów	dziesięcin		
Warszawska	131	62.201	58.384	43.210	82	46.503	7	84	46.830	2	13	1	31	5	984	2	4.511	36	9.798	—	—	3	34	—	—
Kaliska	83	32.219	29.838	15.743	38	17.052	3	39	17.746	—	—	—	—	—	—	—	—	43	14.394	—	—	—	—	1	79
Kielecka	150	85.576	80.190	44.130	113	78.626	9**)	86	47.539	—	—	1	20	2	39	—	—	32	6.835	27	31.088	—	—	2	55
Łomżyńska	107	109.840	103.583	93.055	80	98.501	8	80	98.960	—	—	—	—	2	872	—	—	25	10.008	—	—	—	—	—	—
Lubelska	90	39.119	35.924	19.557	45	22.800	4	45	22.369	—	—	—	—	7	483	—	—	38	16.267	—	—	—	—	—	—
Piotrkowska	135	69.955	65.282	49.438	89	53.523	8	90	53.526	—	209	—	—	—	—	—	—	36	14.279	—	—	5	9	4	1.932
Płocka	43	21.913	20.500	19.286	32	19.410	4	34	20.642	3	539	—	—	2	64	—	—	6	667	—	—	1	1	—	—
Radomska	146	119.063	113.852	52.667	60	69.515	8	67	55.995	—	—	—	—	—	—	—	—	40	14.032	19	26.839	—	—	20	22.197
Suwalska	243	205.993	184.677	165.530	171	185.748	16	171	185.748	1	8	—	—	3	159	—	—	69	20.078	—	—	—	—	—	—
Siedlecka	90	36.220	33.126	14.213	37	15.884	4	31	15.481	—	—	—	—	10	280	6	4.714	42	15.687	—	—	—	—	1	58
W całym kraju	1.218	782.099	726.356	516.829	747	607.582	71	727	564.836	9	789	2	51	31	2.881	8	9.225	367	122.045	46	57.927	9	44	28	24.321

*) cyfry pod kreską oznaczają ilość spornych miejsc.

**) cyfry te obejmują i lasy VII-mej kategorii, t. j. leśnictwo górnicze.

leśne. Najwięcej lasów majorackich posiada gub. Suwalska, najmniej Płocka.

VII. Lasy górnicze, z których rząd użytkuje pośrednio przez dostarczanie z nich drewna na zaspokojenie potrzeb rządowych zakładów górniczych, posiadają przeważnie powiat Korecki, Iłżecki i Radomski gub. Radomskiej i Kielecki gub. Kieleckiej.

VIII. Lasy rządowe, oddane w bezpłatne posiadanie rozmaitym instytucjom i osobom prywatnym, lecz pozostające pod wpływem i nadzorem rządowej administracji leśnej.

IX. Lasy należące do folwarków rządowych, sprzedanych osobom prywatnym z obowiązkiem użytkowania z nich podług planu gospodarczego, znajdują się przeważnie w pow. Iłżeckim i Opatowskim gub. Radomskiej.

Materiał statystyczny, będący podstawą przytoczonej tablicy jest względnie dokładnym i opracowanym sumiennie, gdyż wszystkie wyszczególnione wyżej lasy są pomierzone i w przeważnej części urządzone.

Sprawozdanie powyższe dostarcza nam wiele interesującego materiału statystycznego, opracowanego przez t. zw. komitety ochrony leśnej. Według dat przytoczonych przez owe komitety, udzielono w 1905 r. 163 pozwoleń do wykarczowania 9.506 dziesięcin lasów prywatnych w Królestwie Polsk., wobec 8 633 dzies. z r. 1904.

W marnowaniu lasów przoduje gubernia Suwalska, gdzie w tym czasie dozwolono wykarczować 2.082 dziesięcin wobec ogólnej liczby 19.753 dzies. lasów wielkiej i innej prywatnej własności, podlegających nadzorowi komitetu ochrony leśnej w tej guberni. Jeśli komitet ochrony leśnej, dalej tak szybkim pójdzie krokiem w nieoględnym wydawaniu pozwoleń na karczunki, to za lat 9 nie będziemy mieli wcale w gub. Suwalskiej lasów prywatnych, i pozostaną tylko lasy rządowe i majorackie. Drugie miejsce pod względem wielkości wykarczowanej powierzchni leśnej zajmuje gubernia Siedlecka, gdzie w roku sprawozdawczym zamieniono 1.647 dzieś lasów prywatnych na inny rodzaj uprawy. Następnie idzie gubernia Kaliska, wykazująca 1.194 dzies. zalegalizowanego w tymże czasie karczunku. Ogólna liczba wykarczowanej legalnie w powyższych trzech guberniach powierzchni leśnej wynosi 4.923

dzies., co w stosunku procentowym stanowi 52⁰/₁₀₀ wskazanej powyżej powierzchni dozwolonego korczunku w całym Królestwie. Jak widzimy zamiana gruntów leśnych na użytki rolne odbywa się nietylko w okolicach, gdzie lepsza gleba sprzyja korczunkom, ale i na ziemiach nieurodzajnych, gdzie poziom kultury rolnej nie jest zbyt wysoki i gdzie wielka własność ziemska ratuje się niszczeniem lasów.

Do wykazanej powyżej liczby 9.506 dzies. gruntów wykorzystanych na zasadzie pozwoleń, należy dodać jeszcze 2.389 dziesięcin samowolnie wyciętych i spustoszonych. Tak więc powierzchnia samowolnie wykorzystanych lasów w 1905 r. powiększyła się o 1103 dzies. w porównaniu z rokiem poprzedzającym. Cyfry powyższe są znacznie niższe od rzeczywistych, gdyż wiele korczunków pomimo najpilniejszego nadzoru komitetu ochrony leśnej, nie zostało ujawnionych, a następnie dotyczą one przeważnie lasów z używalnością swobodną; lasy obciążone serwitutami, znajdujące się pod opieką władz włościańskich nie są objęte statystyką prowadzoną przez wyżej wymienione organy państwowej władzy leśnej.

Jak niszczycielską jest gospodarka w lasach wielkiej własności ziemskiej, dowodzi tego następujące porównanie:

W sprawozdaniu Warszawskiego komitetu statystycznego z 1894 r. podano na ziemiach dworskich lasów 1,426 667 dzies. a w zeszycie XXX. wydawnictw tegoż komitetu (Czastnoje ziemlewładienie k'naczału 1907 goda. Warszawa 1907 r.) wykazano 1,004 985 dzies. czyli że na początku 1907 r. było prywatnych lasów dworskich mniej o 421 682 dzies., niż na początku 1894 r.

Z cyfr powyższych wynika, że w ciągu ostatnich lat 13, od 1893 do 1906 włącznie, zmniejszyła się powierzchnia lasów dworskich w Królestwie o (28⁰/₁₀₀) swojej rozległości, czyli że ubywało rocznie przeciętnie 32 437*) dzies. lasu, to jest więcej

*) Cyfra ta obejmuje nietylko przestrzenie leśne wykorzystywane odrazu, ale także i te, które w użytkowanie włościanom oddano w wynagrodzeniu za usunięte służebności. Lasy oddane włościanom w zamian za służebności na własność, idą ku zupełnemu, z małymi wyjątkami, zniszczeniu. Wobec tego podana przez nas przeciętna cyfra rocznego korczunku jest cokolwiek wyższą od rzeczywistej.

niż w okresie od 1852 do 1894 r., kiedy ogólna przeciętna roczna ubywającej przestrzeni leśnej wynosiła 24.094 dzies.

Widzimy więc, że nawet rozszerzone na kraj nasz w 1898 r. prawo o ochronie leśnej nie zdołało położyć tamy wyniszczeniu lasów prywatnych. W każdym razie, przytoczone wyżej cyfry wykorzystywanych przestrzeni leśnych wystawiają niezbyt pochlebne świadectwo nowym właścicielom ziemskim, którzy są niestety największymi dewastatorami polskich lasów. Przymusowe zadrzewienie wyrabanych przestrzeni leśnych zostało dokonaniem w 1905 r. na 44 dziesięc. wobec 204 dzies. przymusowo zalesionych w 1904 r.

Planów urządzenia prywatnych gospodarstw leśnych w Królestwie Polskiem zatwierdziły komitety ochrony leśnej w 1905 r. dla 86 obrębów, obejmujących 19 560 dziesięcin, podczas kiedy w 1904 r. zatwierdzono urządzenie 116 obrębów reprezentujących 23.066 dziesięc. lasu.

Jakkolwiek przedstawienie planu gospodarstwa leśnego do zatwierdzenia wyżej wspomnianych komitetów, nie jest obowiązkowe, to zabezpiecza jednak właściciela od zakazu używania swego lasu. Plany więc narzuconego nam gospodarstwa leśnego, które możnaby tolerować jedynie w bezludnych leśnych guberniach północnej Rosji europejskiej lub na Jakutach, ale nie w kraju o wysokiej kulturze gospodarczej, powstają nie z poczucia potrzeby urządzenia lasu, lecz z prostej konieczności, celem uchronienia się od odpowiedzialności z powodu dowolnego wykonywania cięć.

Przechodząc teraz do innych cyfr, dotyczących lasów rządowych w Królestwie, zaznaczyć musimy przede wszystkim, że w roku sprawozdawczym nie wykorzystywano w nich ani jednego morga. Ogólny dochód brutto z lasów rządowych u nas wynosił w 1905 r. rb. 4,775.170. Dochód ten nie jest bynajmniej jednakowym w poszczególnych guberniach Królestwa: składają się na to rozmaite czynniki, z których przeważają dwa, a mianowicie: bliskość lasów od centrów przemysłu fabrycznego i rzek spławnych, oraz rodzaj i jakość lasu.

Przychody i rozchody w lasach rządowych przedstawiają się dla poszczególnych guberni w następujących cyfrach:

Wyszczególnienie guberni	Powierzchnia lasów administrowanych przez rząd		Dochód brutto		W tem ze sprzedaży drewna		Wydutki	Dochód czysty	
	Ogólna powierzchnia	Powierzchnia produkcująca drewno	Ogółem	z 1 dziesiąt. powierzch. ogólnej	Ogółem	z 1 dziesiąt. pow. pro- dukującej drzewo		Wogóle	z 1 dziesiąt. ogólnej po- wierzchni
							d z i e s i ę c i n		
Warszawska	46.830	43.210	555 994	11 87	542.237	12 54	54.763	501.231	10 70
Kaliska	17.746	15.743	195.629	11 02	190.324	12 09	15.195	180.434	10 17
Kielecka	73.627	73.431	551.088	7 01	528.425	7 19	62.938	488.150	6 21
Łomżyńska	98.960	93.055	594.940	6 01	583.381	6 27	53.058	541.882	5 48
Lubelska	22.369	19.557	221.070	9 83	213.457	10 91	25.185	195.885	8 76
Piotrkowska	53.526	49.438	755.151	14 11	685.089	13 86	37.970	717.181	13 40
Płocka	20.642	19.286	164.981	7 99	161.628	8 38	16.477	148.504	7 19
Radomska	82.834	77.827	774.768	9 35	744.503	9 57	54.236	720.532	8 70
Suwalska	185.748	166.530	747.983	4 03	716.110	4 33	90.688	657.295	3 54
Siedlecka	15.481	14.213	213.556	13 80	208.247	14 65	17.994	195.572	12 63
W całym kraju	622.763	572.340	4,775.170	7 66	4,573.401	7 99	428.504	4,346.666	7 —

Z zestawienia powyższego widać, że dochód czysty z i dziesięciny lasów rządowych w Królestwie, wynosi przeciętnie rb. 7 i jest 412 razy wyższy, aniżeli w całej Rosji, gdzie stanowił on w tymże roku 17 kop. na 1 dzies.

Ogólna suma pieniężnego dochodu leśnego w całej Rosji wynosiła w 1905 r. 53,191.471 rubli brutto, a 42,965.904 rb. netto, czyli że czysty zysk stanowił 80% dochodu brutto. Natomiast wszystkie lasy rządowe w Królestwie przyniosły w tymże czasie czystego zysku 4,346.666 rb., która to suma stanowi 91% dochodu brutto, to znaczy że Królestwo Polskie stosunkowo mniejszym nakładem daje najwyższą rentę leśną. Wysokość dochodu czystego według oddzielnych guberni znacznie się waha od rb. 3 kop. 54 do rb. 13 kop. 40 z dziesięciny. Największy dochód czysty wykazuje i dziesięcina lasów rządowych w gub. Piotrkowskiej (13 rb. 40 kop.) i Siedleckiej (12 rb. 63 kop.) następnie idą gub. Warszawska (10 rb. 70 kop) i Kaliska (10 rb. 17 kop) ustępująca jedynie gub. Podolskiej (12 rb. 01 kop.). Minimum rocznej renty leśnej wykazuje gub. Suwalska (3 rb. 54 kop).

Pod względem wysokości dochodu czystego z i dzies. Królestwo Polskie dorównywa prawie Prusom, które w r. gospodarczym 1906/7 wykazały ogólną sumę tych dochodów na 58,205.000 marek czyli 19 mar. 91 f. na 1 ha, co stanowi przeciętnie 10 rb. renty leśnej z dziesięciny. Dochód czysty, jaki przynoszą rządowe lasy pruskie jest o 30% wyższy od przeciętnego dochodu dla całego Królestwa, nie dorównuje jednak on takiemuż dochodowi czystemu, jaki spotykamy w gub. Piotrkowskiej, Siedleckiej i Warszawskiej.

Należy przytem pamiętać, że dochód z lasów rządowych w Królestwie wzrasta potężnie. Tak np. między rokiem 1882 a 1886 wpłynęło do kasy państwowej 4,753.163 rb. brutto, czyli w przecięciu rocznie 950 632 rb., w ciągu następnego okresu pięcioletniego (1887—1891 r.) ogólna suma dochodu wynosiła 10,089 595 rb., czyli że osiągnięto w przecięciu rocznie 2,017.919 rb., a w 1899 r. podniósł się dochód do niebywałej sumy 5,372.504 rb. brutto, czyli że w ciągu 13 lat podskoczył on przeszło o 162%.

Jeżeli państwowa administracja leśna w Królestwie Polskiem może powinszować sobie tak wspaniałych finansowych rezultatów, osiągniętych z gospodarki w ostatnich latach, to

znów z drugiej strony powinna pamiętać o tem, że nie są one jej zasługą, lecz wynikiem ekonomiczno - geograficznej sytuacji kraju i że przy ulepszeniu techniki i administracji państwowego gospodarstwa leśnego, oraz podniesieniu krajowego przemysłu drzewnego, dadzą się osiągnąć jeszcze lepsze rezultaty.

Aby nabrać pojęcia, jaką jest gospodarka w lasach rządowych Królestwa, wystarczy przytoczyć fakt, że wszystkie wody zaliczone są do nieużytków, albo jeszcze lepiej przyrzeć się cyfrom, zamieszczonym w przytoczonym sprawozdaniu, a dotyczącym hodowli i pielęgnowania drzewostanów. W roku 1905 dokonano upraw na powierzchni 4.424 dzieś., czyszczeniu zaś i trzebieży zostało poddanych 2.253 dzieś. to znaczy, że w naszych lasach rządowych wcale nic, albo też bardzo mało się robi, w celu podniesienia jakości i spotęgowania jakościowego i ilościowego przyrostu drzewostanów.

Tymczasem tak wysoka rentowność lasów rządowych w kraju, przemawia za zupełną możliwością podniesienia w nich gospodarstwa do najwyższego stopnia rozwoju i intensywności, oraz zastosowania najbardziej udoskonalonych metod urządzenia podług zasad t. zw. gospodarstwa drzewostanowego.

J. Miklaszewski.
